

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/169/2007

POSTAWY WOBEC OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD 2007

PRZEDRUK I ROZPOWSZECHNIANIE MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
12 października 2007 roku

- ❖ Prawie połowa ankietowanych (45%) pozytywnie ocenia stosunek Polaków do osób niepełnosprawnych, niemal tyle samo badanych (48%) jest przeciwnego zdania.
- ❖ Przeważająca większość ankietowanych (79%) uważa, że ludzie niepełnosprawni, jeśli chcą i mogą, powinni pracować, nawet gdy renta wystarcza im na utrzymanie. Przeciwny pogląd wyraża 16% respondentów. Ponadto 61% badanych przyznaje, że oprócz wynagrodzenia za pracę powinni oni pobierać również rentę. Co szósty respondent (17%) jest przeciwny łączeniu pensji i renty, a 12% uważa, że w poszczególnych przypadkach powinno to zależeć od okoliczności. Zdecydowana większość Polaków (76%) opowiada się za zatrudnianiem osób niepełnosprawnych razem ze zdrowymi pracownikami, natomiast co szósty (17%) popiera segregacyjny model zatrudnienia.
- ❖ Według respondentów, opieka nad ludźmi niepełnosprawnymi i wspomaganie ich w codziennych sprawach powinny należeć przede wszystkim do obowiązków rodziny (94%), służby zdrowia (75%) i pracowników opieki społecznej (67%). Znacznie rzadziej byli wskazywani w tym kontekście przyjaciele, znajomi (23%), organizacje religijne (9%), inni niepełnosprawni, grupy samopomocy (6%).
- ❖ Dwie trzecie ankietowanych (65%) deklaruje gotowość udzielania bezinteresownej pomocy sąsiedzkiej osobie niepełnosprawnej. Zaledwie 6% badanych twierdzi, że już uczestniczy w takiej pomocy, a co piąty (20%) nie chciałby wziąć udziału w tego rodzaju inicjatywie.
- ❖ Deklarowana gotowość niesienia pomocy jest uzależniona od rodzaju niepełnosprawności. Najrzadziej Polacy chcieliby pomagać osobom z chorobami psychicznymi.

Postawy społeczne wobec osób niepełnosprawnych zmieniały się na przestrzeni wieków wraz z rozwojem cywilizacji. W zależności od dominujących poglądów społecznych i filozoficznych wobec ludzi z niepełną sprawnością stosowano dyskryminację, izolację lub segregację, a w skrajnych przypadkach nawet eutanazję (w faszystowskim ustroju narodowosocjalistycznym), obecnie zaś popularyzuje się zachowania zmierzające do integracji niepełnosprawnych z resztą społeczeństwa. Ponieważ o skuteczności działań integracyjnych w znacznym stopniu decydują postawy społeczeństwa wobec osób niepełnosprawnych, chcieliśmy się dowiedzieć, jak kształtują się one obecnie. Interesowało nas również, co sądzą Polacy o zatrudnianiu ludzi o niepełnej sprawności, jak silna jest gotowość niesienia im pomocy i kto, zdaniem ankietowanych, powinien przede wszystkim im pomagać. Porównując wyniki ostatniego badania¹ z wynikami pomiaru zrealizowanego przez CBOS w roku 2000 oraz przeprowadzonych przez Antoninę Ostrowską w latach 1978 i 1993² mogliśmy ukazać dynamikę tych postaw.

KONTAKT Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

Opinie i postawy społeczne kształtowane są częściowo przez kontakty interpersonalne. Ich ograniczenie lub brak sprawia, że ludzie formułują wobec siebie nietrafne sądy, założenia i oczekiwania, kształtują swoje postawy na podstawie obiegowych opinii i stereotypów, a nie własnych doświadczeń i wiedzy. Zapytaliśmy więc ankietowanych o ich doświadczenia z osobami niepełnosprawnymi. Jedynie co piąty badany (21%) stwierdził, że nie stykał się z takimi osobami. Większość (66%) dostrzega w swoim otoczeniu ludzi niepełnosprawnych, choć zna ich słabo lub tylko z widzenia. Dwie piąte respondentów (39%) ma takie osoby wśród swoich znajomych lub przyjaciół, a ponad jedna czwarta (29%) – w swojej rodzinie. Co dziewiąty badany (11%) zalicza siebie do osób niepełnosprawnych.

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (208) zrealizowano w dniach 31 sierpnia – 4 września 2007 roku na liczącej 844 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. A. Ostrowska „Niepełnosprawni w społeczeństwie”, IFiS PAN, Warszawa 1994.

Zasadnicze zmiany w kontaktach osób pełnosprawnych z niepełnosprawnymi miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych i wiązały się ze zmianą polityki społecznej, odejściem od tworzenia instytucji zapewniających osobom niepełnosprawnym opiekę i rehabilitację (ale jednocześnie izolację), upowszechnianiem działań prointegracyjnych, zachęcających osoby niepełnosprawne do pełnej partycypacji we wszystkich formach życia społecznego, a ogół społeczeństwa do otwarcia się na takie osoby.

Tabela 1

Czy w swoim otoczeniu stykał(a) się Pan(i) z inwalidami, osobami niepełnosprawnymi z powodu chorób lub jakiegokolwiek kalectwa?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1978* (N=922)	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach			
Sama uważam się za inwalidę, osobę niepełnosprawną	5	7	10	11
Mam lub miałam takie osoby w rodzinie	24	33	31	29
Mam lub miałam takie osoby wśród znajomych, przyjaciół	23	34	43	39
Znam takie osoby, ale niezbyt dobrze lub tylko z widzenia	31	40	68	66
Nie znam takich osób	17	19	17	21

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat. Uwaga: odsetki nie sumują się do 100, gdyż respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź

Do niepełnosprawnych najczęściej sami zaliczają siebie respondenci najstarsi, z wykształceniem podstawowym, renciści i emeryci (zob. tabele aneksowe). Są to też badani, których miesięczny dochód na członka rodziny wynosi 501 – 1200 zł, określający swoje warunki materialne jako złe. Najmniej osób zaliczających się do niepełnosprawnych jest wśród respondentów do 54 roku życia, mających wyższe wykształcenie, czynnych zawodowo, z wyjątkiem robotników niewykwalifikowanych. Znikome odsetki stanowią ci, których dochód przekracza 1200 zł, zadowoleni z własnej sytuacji materialnej.

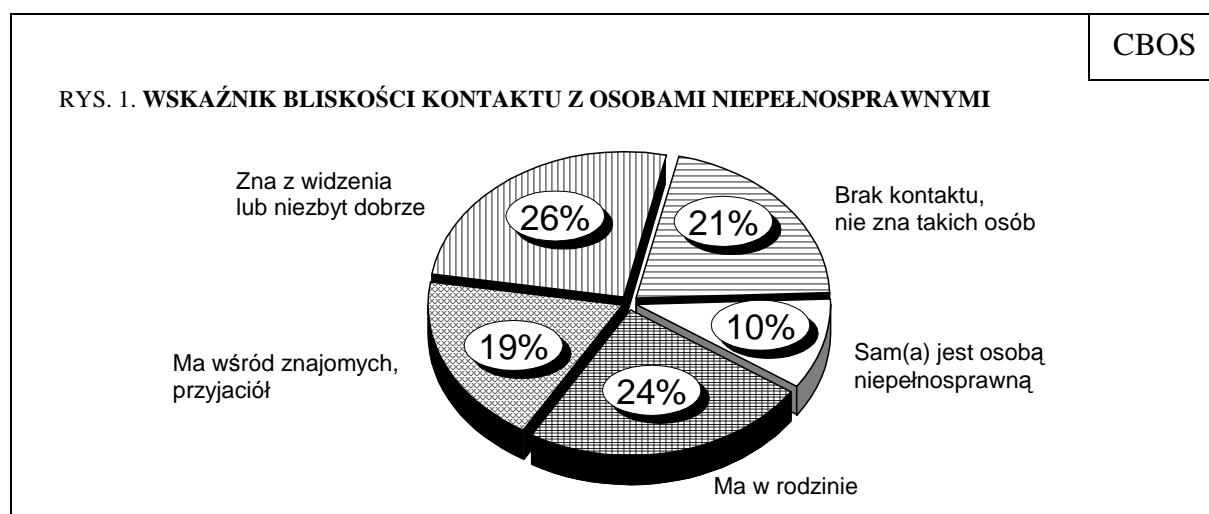
Najwięcej ankietowanych, którzy mają w rodzinie osobę niepełnosprawną, mieszka w największych miastach, a ich odsetek maleje wraz ze zmniejszającą się liczbą mieszkańców. Poza tym niepełnosprawni częściej żyją w rodzinach rencistów, kadry kierowniczej, inteligencji i gospodyń domowych. Na obecność niepełnosprawnych w rodzinie najrzadziej wskazują osoby najmłodsze i niepraktykujące religijnie.

Przyjaźń lub znajomość z osobami niepełnosprawnymi częściej niż inni deklarują mężczyźni, osoby w wieku 45–54 lata, kadra kierownicza, inteligencja oraz badani o lewicowych poglądach, rzadziej zaś mieszkańcy wsi i miasteczek.

Znajomość z widzenia ludzi niepełnosprawnych deklarują najczęściej osoby w wieku 25–34 lata, których dochód na członka rodziny wynosi ponad 1200 zł, kadra kierownicza, inteligencja i pracownicy fizyczno-umysłowi oraz osoby praktykujące kilka razy w tygodniu. Odsetek ankietowanych, którzy znają słabo albo tylko dostrzegają w swoim otoczeniu niepełnosprawnych, nieco się zwiększa wraz ze wzrostem wykształcenia i lepszą oceną własnych warunków materialnych.

Brak znajomości osób niepełnosprawnych deklarują najczęściej badani w wieku 35–44 lata, robotnicy niewykwalifikowani, mieszkańcy wsi. Odsetek tego rodzaju wskazań maleje wraz ze wzrostem wykształcenia oraz dochodu.

Dla dalszych analiz obliczyliśmy również wskaźnik bliskości kontaktu z niepełnosprawnymi szeregując respondentów od niemających żadnych kontaktów do będących osobami niepełnosprawnymi.

OPINIE O STOSUNKU NASZEGO SPOŁECZEŃSTWA DO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Warunkiem dobrze pojętej integracji jest pozytywny stosunek ogółu społeczeństwa do osób niepełnosprawnych, oparty nie tylko na tolerancji, ale także na akceptacji i kooperacji. Chcieliśmy się więc dowiedzieć, jak respondenci oceniają stosunek Polaków do niepełnosprawnych. Opinie w tej kwestii są podzielone niemal po równo: 45% ankietowanych

uważa, że większość polskiego społeczeństwa dobrze odnosi się do osób niepełnosprawnych, a 48% wyraża opinię przeciwną. W porównaniu z wynikami badania z roku 2000 poglądy respondentów prawie się nie zmieniły. Zdecydowanie większe zmiany w ocenie stosunku Polaków do osób z niepełną sprawnością miały miejsce w latach dziewięćdziesiątych. Nastąpił wówczas wyraźny wzrost ocen pozytywnych oraz spadek ocen negatywnych. Wydaje się, że zwiększająca się aktywność osób niepełnosprawnych, społeczna dostrzegalność przy jednoczesnym nagłośnieniu ich sytuacji życiowej mogły być odbierane jako dobre odnoszenie się czy też poprawa stosunku do nich.

Tabela 2

Jaki jest, Pana(i) zdaniem, stosunek większości ludzi w naszym kraju do inwalidów?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000 (N=1054)	2007 (N=844)
	w procentach		
Bardzo dobry	1	3	2
Dosyć dobry	38	43	43
Raczej niedobry	37	32	37
Zły, niewłaściwy	15	15	11
Trudno powiedzieć	9	7	8

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

O niewłaściwym stosunku do osób niepełnosprawnych częściej mówią najmłodszy respondenci, uczniowie i studenci, gospodynie domowe, mieszkańcy największych miast³. Przekonanie takie częściej także podzielają badani o najniższych dochodach, ludzie określający swoje warunki materialne jako złe, a także respondenci niepraktykujący⁴. Opinie pozytywne częściej wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji oraz osoby praktykujące kilka razy w tygodniu i deklarujące poglądy prawicowe (zob. tabele aneksowe). Związek między bliskością kontaktu a oceną stosunku do niepełnosprawnych jest słaby, nieistotny statystycznie⁵.

³ Współczynniki r Pearsona wynoszą dla wieku 0,058; dla miejsca zamieszkania 0,096.

⁴ Współczynniki r Pearsona wynoszą odpowiednio: 0,002; 0,045; 0,044.

⁵ R Pearsona jest równy 0,044.

STOSUNEK DO ZATRUDNIANIA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Praca zawodowa stanowi istotny element życia człowieka i w znacznym stopniu decyduje o jego jakości. Aktywność zawodowa stwarza szansę niezależności ekonomicznej, samodzielności, możliwość zaspokajania potrzeb, daje poczucie satysfakcji życiowej. Zdolność do pracy niepełnosprawnych uzależniona jest od tego, które elementy organizmu takiej osoby zostały uszkodzone i w jakim stopniu. Najczęściej uszkodzeniu ulega jeden narząd, wówczas zdolność do pracy jest tylko częściowo ograniczona i osoba niepełnosprawna zachowuje zdolność do wykonywania określonych prac i zawodów.

Zdecydowana większość Polaków (79%) uważa, że niepełnosprawni, którzy chcą i mogą – ze względu na stan zdrowia – powinni pracować, nawet jeśli renta w pełni wystarcza im na utrzymanie. Przeciwny pogląd wyraża 16% respondentów. Od 2000 roku nastąpił 7-punktowy wzrost odsetka badanych, popierających zatrudnienie osób niepełnosprawnych, oraz 6-punktowy spadek odsetka tych, którzy są przeciwni podejmowaniu przez nich pracy zawodowej. Odnotowany wzrost poparcia dla aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych jest prawdopodobnie wynikiem poprawiającej się w naszym kraju sytuacji na rynku pracy, zmniejszania się stopy bezrobocia. Na zmianę opinii respondentów dotyczących podejmowania pracy zawodowej przez osoby niepełnosprawne miały prawdopodobnie wpływ także pojawiające się w ostatnich latach kampanie społeczne poruszające problematykę zatrudniania takich osób.

Tabela 3

Czy uważa Pan(i), że osoby niepełnosprawne, inwalidzi, którym stan zdrowia na to pozwala, powinni, jeśli chcą:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach	
– pracować, nawet jeżeli renta w pełni wystarcza	72	79
– nie powinni pracować	22	16
Trudno powiedzieć	6	5

Aprobatę uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społecznym podziale pracy najczęściej wyrażają najmłodszy ankietowani, mieszkańcy największych miast, respondenci, których miesięczne dochody na członka rodziny przekraczają 1200 zł, określający swoje

warunki materialne jako dobre oraz badani o poglądach lewicowych⁶. Opinie różnicuje poziom wykształcenia: wraz z jego wzrostem rośnie odsetek tych, którzy są zdania, że osoby niepełnosprawne powinny pracować zawodowo⁷. Wysokie poparcie dla zatrudniania ludzi o niepełnej sprawności wyrażają przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla oraz uczniowie i studenci. Przekonanie o potrzebie zatrudnienia osób niepełnosprawnych jest rzadsze wśród ludzi najstarszych i rolników (zob. tabele aneksowe). Pomiędzy wartościami wskaźnika bliskości kontaktu a odpowiedziami na to pytanie istnieje słaby związek, nieistotny statystycznie⁸.

POGLĄDY NA INTEGRACJĘ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH ZE SPOŁECZEŃSTWEM

Polskie prawo daje osobom niepełnosprawnym możliwość zatrudnienia na otwartym rynku pracy, tj. w normalnych zakładach pracy, na specjalnie dobranych i przystosowanych stanowiskach, lub na rynku pracy chronionej, tj. w zakładach pracy chronionej albo w zakładach aktywności zawodowej. Trzy czwarte ankietowanych (76%) jest zdania, że osoby niepełnosprawne powinny pracować przede wszystkim w zwykłych zakładach pracy, razem z ludźmi zdrowymi, po odpowiednim przystosowaniu stanowiska pracy. W przekonaniu 17% badanych, optymalnym rozwiązaniem jest zatrudnienie w warunkach pracy chronionej. W porównaniu z sondażem z roku 2000 zaobserwowaliśmy 8-punktowy wzrost odsetka osób popierających integracyjny model zatrudnienia. Poparcie dla tworzenia miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych wśród ludzi zdrowych wzrasta systematycznie od wielu lat. Zaobserwowane zmiany świadczą o coraz większym otwarciu Polaków na osoby niepełnosprawne i aprobacie integracji osób niepełnosprawnych z innymi pracownikami. Czynnikiem, który miał prawdopodobnie wpływ na zmiany opinii w tej sprawie w ostatnich latach, są kampanie społeczne.

---

⁶ R Pearsona wynosi: dla wieku 0,090; miejsca zamieszkania 0,025; dochodów 0,117; warunków materialnych 0,053; poglądów politycznych 0,080.

⁷ R Pearsona wynosi 0,142.

⁸ R Pearsona jest równy 0,067.

Tabela 4

Gdzie, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim powinni pracować inwalidzi? Czy:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	1978* (N=922)	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach			
- w specjalnie dla nich zorganizowanych zakładach pracy zatrudniających samych inwalidów	45	30	27	17
- powinno się dla nich przystosować odpowiednie stanowiska pracy między zdrowymi	48	58	68	76
Trudno powiedzieć	7	12	5	7
* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat				

Najwyższe poparcie dla integracyjnego modelu zatrudnienia odnotowaliśmy wśród osób w wieku od 18 do 24 i od 45 do 54 lat, wśród ankietowanych, których miesięczny dochód na członka rodziny przekracza 900 zł, w grupie badanych określających swoje warunki materialne jako dobre oraz wśród mających lewicowe poglądy polityczne⁹. Poparcie dla integracji zawodowej uzależnione jest od wykształcenia: im wyższe – tym więcej popierających integrację¹⁰. Najwięcej zwolenników włączenia niepełnosprawnych w otwarty rynek pracy jest też wśród kadry kierowniczej, inteligencji. Mniejsze poparcie dla zatrudnienia osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy występuje wśród najstarszych respondentów oraz mieszkańców wsi¹¹ (zob. tabele aneksowe). Przekonania dotyczące miejsca zatrudnienia osób niepełnosprawnych i bliskość kontaktu są powiązane słabo i w sposób nieistotny statystycznie¹².

POGLĄDY SPOŁECZEŃSTWA NA ŁĄCZENIE ZAROBKÓW I RENTY

W sondażu zapytaliśmy również o to, czy osoby niepełnosprawne pracujące zawodowo powinny oprócz pensji za pracę otrzymywać także rentę. Większość Polaków (61%) opowiedziała się za gwarantowanym świadczeniem rentowym, jednak co szósty (17%) był temu przeciwny. Co ósmy respondent (12%) uzależniał połączenie zarobków i renty od pewnych okoliczności, najczęściej od tego, ile takie osoby zarabiają i jak wysoką mają rentę, rzadziej od rodzaju niepełnosprawności oraz kosztów ponoszonych z powodu niepełno-

⁹ R Pearsona wynosi odpowiednio: 0,068;0,114; 0,079; 0,065.

¹⁰ Współczynnik R Pearsona wynosi 0,110.

¹¹ R Pearsona dla miejsca zamieszkania wynosi 0,076.

¹² R Pearsona wynosi 0,068.

sprawności. W stosunku do wyników badań z roku 2000 nastąpił niewielki wzrost odsetka tych, którzy uważają, że pracujący niepełnosprawny nie powinien pobierać renty, i minimalny spadek mających przeciwne zdanie. Być może pod wpływem kampanii społecznych, poruszających problematykę zatrudnienia niepełnosprawnych, Polacy nieco częściej dostrzegają dziś możliwości osiągnięcia przez osoby niepełnosprawne dochodów wystarczających im na utrzymanie.

Tabela 5

Czy inwalida pracujący zawodowo powinien oprócz pensji za pracę otrzymywać także rentę czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000* (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach		
Tak	45	64	61
Nie	23	14	17
To zależy	21	13	12
Trudno powiedzieć	11	9	10

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

Najwięcej zwolenników łączenia zarobków i renty jest wśród najmłodszych członków naszego społeczeństwa, w grupie uczniów i studentów, a także rencistów¹³. Częściej taki pogląd wyrażają także osoby ze średnim wykształceniem, praktykujące kilka razy w tygodniu oraz mające centrowe poglądy polityczne¹⁴ (zob. tabele aneksowe). Związek między przekonaniem co do łączenia wynagrodzenia za pracę i renty a bliskością kontaktu z osobami niepełnosprawnymi jest słaby i nieistotny statystycznie¹⁵.

KTO POWINIEN NA CO DZIEŃ POMAGAĆ OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM?

W opinii społecznej, opieka nad osobami niepełnosprawnymi i wspomaganie ich w codziennych sprawach to przede wszystkim powinność członków rodzin (94%). Tak wysoki odsetek wskazań wynika zapewne z przekonania, że więzy małżeństwa i pokrewieństwa w sposób szczególny obligują członków rodziny do wzajemnej pomocy.

¹³ Współczynnik R Pearsona wynosi dla wieku 0,072.

¹⁴ Współczynnik R Pearsona wynosi odpowiednio: 0,100; 0,062; 0,019.

¹⁵ Współczynnik R Pearsona 0,030.

Poza tym częste są wskazania na służbę zdrowia (75%) i pracowników pomocy społecznej (67%). Znaczny odsetek badanych twierdzi, że niepełnosprawni powinni otrzymywać pomoc ze strony państwa, wydaje się więc, że w świadomości społecznej nadal dominuje model państwa opiekuńczego. Podobnie jak w poprzednich badaniach rodzina, służba zdrowia i pomoc społeczna pojawiają się najczęściej w odpowiedziach badanych. Ankietowani, którzy wybierali odpowiedź „ktoś inny”, najczęściej wskazywali na organizacje i instytucje, takie jak fundacje, organizacje charytatywne, samopomocowe, ośrodki opieki, Kościoł. Wymieniali również wolontariuszy, osoby do tego przygotowane, a w dalszej kolejności – wszystkich, całe społeczeństwo, a także zakład pracy i rząd. Zwraca uwagę spadek wskazań na organizacje religijne (z 14% do 9%). Być może respondenci uważają, że alternatywą wobec ich działań są coraz bardziej aktywne świeckie organizacje pozarządowe.

Tabela 6

Kto przede wszystkim, Pana(i) zdaniem, powinien opiekować się ludźmi niepełnosprawnymi, wspomagać ich w codziennych sprawach? <i>Proszę wybrać nie więcej niż trzy odpowiedzi z poniższej listy</i>	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach		
Rodzina	94	93	94
Służba zdrowia	72	74	75
Pracownicy pomocy społecznej/opieki społecznej	62	71	67
Organizacje religijne	19	14	9
Przyjaciele, znajomi	17	25	23
Inni inwalidzi (grupy samopomocy)	10	7	6
Ktoś inny	2	5	3
Trudno powiedzieć	0	1	1

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

Społeczne zróżnicowanie opinii o tym, kto powinien przede wszystkim opiekować się osobami niepełnosprawnymi, jest słabe, nieregularne. Warto jednak zauważyć, że na przyjaciół częściej wskazują najmłodszy badani, uczniowie i studenci, respondenci zadowolony z własnych warunków materialnych oraz osoby niepraktykujące. Organizacje religijne częściej wybierają ci, którzy w praktykach religijnych uczestniczą kilka razy w tygodniu, a także badani osiągający miesięcznie na członka rodziny ponad 1200 zł.

GOTOWOŚĆ NIESIENIA POMOCY I DYSTANS SPOŁECZNY

Chcieliśmy się również dowiedzieć, jaka jest wśród Polaków gotowość niesienia pomocy osobom ciężko chorym i niepełnosprawnym mieszkającym w sąsiedztwie. Chęć pomagania zadeklarowało 65% Polaków. Tylko 6% badanych oświadczyło, że już uczestniczy w takiej pomocy, a co piąty (20%) stwierdził, że nie wzięłby udziału w tego rodzaju inicjatywie. W porównaniu z rokiem 2000 nieco zmniejszyła się liczba osób deklarujących chęć uczestniczenia w bezinteresownej pomocy osobom dotkniętym ciężką chorobą czy niepełnosprawnością. Jednocześnie wzrósł odsetek respondentów niepotrafiących odpowiedzieć na to pytanie. Prawdopodobnie ludzie coraz częściej realnie oceniają swoje możliwości niesienia pomocy i podejmując decyzję uwzględniają przypuszczalnie swoją własną sytuację życiową, rodzaj niepełnosprawności i zakres obowiązków, jakim musieliby sprostać.

Tabela 7

Gdyby powstała na przykład wśród Pana(i) sąsiadów inicjatywa nieodpłatnego pomagania, wyłączenia osoby ciężko chorej lub niepełnosprawnej w codziennych sprawach życiowych (zakupy, pomoc w domu, drobne naprawy itp.), to czy miał(a)by Pan(i) czas i chęci na udział w takiej opiece czy też nie?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	1993* (N=1264)	2000 (N=1057)	2007 (N=844)
	w procentach		
Już uczestniczę w podobnej opiece	8	6	6
Tak	40	36	36
Raczej tak	37	33	29
Raczej nie	7	11	11
Nie	4	8	9
Trudno powiedzieć	3	6	9

* Badania prof. Antoniny Ostrowskiej realizowane przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej na próbie losowej mieszkańców Polski powyżej 16 lat. Badania CBOS obejmują mieszkańców naszego kraju w wieku od 18 lat

Chęć pomagania osobie niepełnosprawnej zamieszkującej w sąsiedztwie częściej niż inni deklarują badani w wieku 45–54 lata, mieszkańcy dużych miast oraz praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu¹⁶. Częściej też swoją pomoc chcieliby nieść osoby, których miesięczny dochód na członka rodziny wynosi powyżej 1200 zł, badani oceniający poziom materialny swojego gospodarstwa domowego jako dobry¹⁷. Gotowość niesienia pomocy

¹⁶ R Pearsona wynosi dla wieku 0,057; miejsca zamieszkania 0,113; praktyk religijnych 0,069.

¹⁷ R Pearsona równa się dla dochodów 0,003; dla warunków materialnych 0,115.

rośnie wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia. Wysoki odsetek deklarujących pomoc niepełnosprawnym odnotowaliśmy także wśród kadry kierowniczej, inteligencji oraz gospodyń domowych (zob. tabele aneksowe). Gotowość niesienia pomocy i współczynnik kontaktu są słabo powiązane i nieistotnie statystycznie¹⁸.

Postawy wobec osób niepełnosprawnych, wyrażające się gotowością niesienia im pomocy, uzależnione są od rodzaju choroby czy niepełnosprawności. Potwierdza to zróżnicowany dystans do nich. Badani najchętniej pomogliby osobom z poważną chorobą serca (76%), następnie ludziom niewidomym (74%) i z oszpeceniem ciała (71%). Nieco rzadziej wyrażają gotowość pomocy osobom z paraliżem nóg (66%). Najmniej chętnie Polacy podjęliby się opieki nad osobami chorymi psychicznie, niegroźnymi dla otoczenia (61%) oraz nad upośledzonymi, opóźnionymi umysłowo (60%). Podobnie jak siedem lat temu, najmniejszy dystans obserwujemy wobec tych, u których uszkodzenia organizmu są najmniej ograniczające. Wynika to zapewne z tego, że formy pomocy nie wymagają wówczas tak dużych kosztów psychicznych i fizycznych ze strony pomagającego. Największy dystans ankietowani mają do osób przejawiających zaburzenia o charakterze psychologicznym, budzących zapewne wśród nich lęk.

Tabela 8

Gdyby miał(a) Pan(i) podjąć się opieki nad osobą niepełnosprawną, to czy byłoby Panu(i) wszystko jedno, o jaką niepełnosprawność chodzi, czy też niektórych z nich wolał(a)by Pan(i) uniknąć? Jeśli np. chodziłoby o osobę z:	Nie miał(a)by nic przeciwko temu	Zgodził(a)by się, choć nie byłoby to dla mnie łatwe	Nie zgodził(a)by się, wolał(a)by tego uniknąć	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– inwalidztwem wskutek poważnej choroby serca	47	29	16	9
– ślepotą	41	33	17	9
– widocznym zniekształceniem, oszpeceniem ciała	36	35	20	10
– paraliżem nóg	32	34	25	10
– chorobą psychiczną niegroźną dla otoczenia	28	33	28	11
– upośledzeniem, opóźnieniem umysłowym	27	33	29	11

¹⁸ R Pearsona równy 0,064.

Zawsze, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności, gotowość do pomocy najchętniej wyrażają najmłodszy respondenci oraz prawie zawsze (wyłączając jednak choroby psychiczne) osoby w wieku od 45 do 54 lat, natomiast najrzadziej chęć pomagania deklarują najstarsi. Wśród często zgłaszających chęć pomocy są również mieszkańcy dużych i największych miast. Gotowość niesienia pomocy w przypadku każdej niepełnosprawności jest tym większa, im badani są lepiej wykształceni i mają lepsze warunki materialne. Niezależnie od tego, z jaką niepełnosprawnością mamy do czynienia, najczęściej swoją pomoc deklarują także przedstawiciele kadry kierowniczej, inteligencji, uczniowie i studenci, natomiast najrzadziej – emeryci i renciści.

W ciągu ostatnich siedmiu lat nie nastąpiły znaczące różnice w kontaktach ogółu polskiego społeczeństwa z osobami niepełnosprawnymi ani w ocenie stosunku Polaków do nich. Tak jak w roku 2000 większość ankietowanych uważa, że osoby niepełnosprawne powinny być otoczone opieką przede wszystkim ze strony rodziny, ale powinny również otrzymywać wsparcie ze strony pracowników służby zdrowia i pomocy społecznej. Obecnie nieco mniej osób niż przed siedmiu laty deklaruje chęć niesienia pomocy osobie niepełnosprawnej mieszkającej w sąsiedztwie. Podobnie jak w poprzednim badaniu gotowość Polaków do pomagania jest uzależniona od rodzaju niepełnosprawności. Zmieniły się opinie i postawy respondentów wobec zatrudniania ludzi o niepełnej sprawności. Coraz więcej ankietowanych jest przekonanych, że osoby niepełnosprawne powinny mieć prawo do zatrudnienia oraz pracować na otwartym rynku pracy wśród sprawnych pracowników. Ponadto w stosunku do poprzedniego badania zmniejszyła się nieco grupa, która opowiada się za tym, aby niepełnosprawni obok wynagrodzenia za swoją pracę otrzymywali rentę.

Opracowała

Edyta CHAJDA

A N E K S

Tabela 1. Czy w swoim otoczeniu stykał(a) się Pan(i) z inwalidami, osobami niepełnosprawnymi z powodu chorób lub jakiegokolwiek kalectwa?
1 – Tak, mam lub miałem(am) takie osoby w rodzinie; 2 – Nie

		1	2	Liczba osób
		w procentach		
Ogółem		29	71	844
Płeć	Mężczyźni	25	75	399
	Kobiety	32	68	445
Wiek	18-24 lata	22	78	120
	25-34	34	66	153
	35-44	28	72	136
	45-54	28	72	156
	55-64	30	70	120
	65 lat i więcej	28	72	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	77	318
	Miasto do 20 tys.	25	75	120
	20-100 tys.	29	71	160
	101-500 tys.	35	65	134
Wykształcenie	501 tys. i więcej mieszk.	41	59	112
	Podstawowe	25	75	228
	Zasadnicze zawodowe	27	73	218
	Średnie	32	68	282
Grupa społ.-zaw. pracujący	Wyższe	31	69	117
	Kadra kier., inteligencja	34	66	68
	Prac.umysł.niż.szczebla	32	68	79
	Pracownicy fiz.- umysł.	25	75	58
	Robotnicy wykwalifikowani	24	76	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	26	74	42
	Rolnicy	22	78	45
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rachunek	18	82	25
	Renciści	38	62	54
	Emeryci	29	71	209
	Uczniowie i studenci	26	74	62
	Bezrobotni	29	71	73
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	34	66	39
	inst. państw., publicznej	30	70	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	36	64	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	28	72	174
Dochody na jedną osobę	prywatnym gosp. rolnym	24	76	44
	Do 300 zł	22	78	59
	301-500	32	68	96
	501-900	30	70	196
	901-1200	36	64	104
Ocena własnych war. mater.	Powyżej 1200 zł	28	72	84
	Złe	26	74	201
	Średnie	29	71	377
Udział w prakt. religijnych	Dobre	30	70	264
	Kilka razy w tygodniu	35	65	58
	Raz w tygodniu	28	72	424
	1-2 razy w miesiącu	29	71	122
	Kilka razy w roku	33	67	152
Poglądy polityczne	W ogóle nie uczestniczy	17	83	88
	Lewica	27	73	132
	Centrum	28	72	224
	Prawica	30	70	259
	Trudno powiedzieć	28	72	228

Tabela 2. Czy w swoim otoczeniu stykał(a) się Pan(i) z inwalidami, osobami niepełnosprawnymi z powodu chorób lub jakiegokolwiek kalectwa?
1 – Tak, mam lub miałem(am) takie osoby wśród znajomych, przyjaciół; 2 – Nie

		w procentach		Liczba osób
		1	2	
Ogółem		39	61	844
Płeć	Mężczyźni	43	57	399
	Kobiety	35	65	445
Wiek	18-24 lata	38	62	120
	25-34	40	60	153
	35-44	31	69	136
	45-54	48	52	156
	55-64	41	59	120
	65 lat i więcej	34	66	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	36	64	318
	Miasto do 20 tys.	33	67	120
	20-100 tys.	43	57	160
	101-500 tys.	41	59	134
	501 tys. i więcej mieszk.	44	56	112
Wykształcenie	Podstawowe	35	65	228
	Zasadnicze zawodowe	38	62	218
	Średnie	42	58	282
	Wyższe	40	60	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	53	47	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	42	58	79
	Pracownicy fiz. - umysł.	38	62	58
	Robotnicy wykwalifikowani	34	66	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	38	62	42
	Rolnicy	37	63	45
	Pracujący na własny rachunek	39	61	25
Bierni zawodowo	Renciści	41	59	54
	Emeryci	36	64	209
	Uczniowie i studenci	36	64	62
	Bezrobotni	39	61	73
	Gospodynie domowe i inni	35	65	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	44	56	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	46	54	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	41	59	174
	prywatnym gosp. rolnym	36	64	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	47	53	59
	301-500	40	60	96
	501-900	39	61	196
	901-1200	47	53	104
	Powyżej 1200 zł	44	56	84
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	60	201
	Średnie	36	64	377
	Dobre	42	58	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	43	57	58
	Raz w tygodniu	37	63	424
	1-2 razy w miesiącu	37	63	122
	Kilka razy w roku	44	56	152
	W ogóle nie uczestniczy	38	62	88
Poglądy polityczne	Lewica	48	52	132
	Centrum	40	60	224
	Prawica	40	60	259
	Trudno powiedzieć	31	69	228

Tabela 3. Czy w swoim otoczeniu stykał(a) się Pan(i) z inwalidami, osobami niepełnosprawnymi z powodu chorób lub jakiegokolwiek kalectwa?
1 – Tak, znam takie osoby, ale niezbyt dobrze lub tylko „z widzenia”; 2 – Nie

		w procentach		Liczba osób
		1	2	
Ogółem		66	34	843
Płeć	Mężczyźni	67	33	399
	Kobiety	66	34	445
Wiek	18-24 lata	66	34	120
	25-34	77	23	152
	35-44	58	42	136
	45-54	71	29	156
	55-64	64	36	120
	65 lat i więcej	58	42	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	65	35	318
	Miasto do 20 tys.	69	31	120
	20-100 tys.	66	34	160
	101-500 tys.	67	33	134
	501 tys. i więcej mieszk.	65	35	112
Wykształcenie	Podstawowe	60	40	228
	Zasadnicze zawodowe	66	34	218
	Średnie	69	31	282
	Wyższe	73	27	116
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	75	25	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	68	32	79
	Pracownicy fiz. - umysł.	75	25	58
	Robotnicy wykwalifikowani	64	36	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	58	42	42
	Rolnicy	72	28	45
	Pracujący na własny rachunek	83	17	25
Bierni zawodowo	Renciści	49	51	54
	Emeryci	61	39	209
	Uczniowie i studenci	68	32	62
	Bezrobotni	68	32	73
	Gospodynie domowe i inni	72	28	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	71	29	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	65	35	71
	sekt. prywat. poza rolnict.	69	31	174
	prywatnym gosp. rolnym	71	29	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	65	35	59
	301-500	66	34	96
	501-900	65	35	196
	901-1200	67	33	104
	Powyżej 1200 zł	77	23	83
Ocena własnych war. mater.	Złe	61	39	201
	Średnie	66	34	377
	Dobre	71	29	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	75	25	58
	Raz w tygodniu	68	32	424
	1-2 razy w miesiącu	63	37	121
	Kilka razy w roku	66	34	152
	W ogóle nie uczestniczy	56	44	88
Poglądy polityczne	Lewica	70	30	131
	Centrum	67	33	224
	Prawica	67	33	259
	Trudno powiedzieć	62	38	228

Tabela 4. Czy w swoim otoczeniu stykał(a) się Pan(i) z inwalidami, osobami niepełnosprawnymi z powodu chorób lub jakiegokolwiek kalectwa?
1 – Tak, sam(a) uważam się za inwalidę, osobę niepełnosprawną; 2 – Nie

		w procentach		Liczba osób
		1	2	
Ogółem		11	89	844
Płeć	Mężczyźni	10	90	399
	Kobiety	11	89	445
Wiek	18-24 lata	2	98	120
	25-34	4	96	153
	35-44	4	96	136
	45-54	7	93	156
	55-64	14	86	120
	65 lat i więcej	30	70	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	10	90	318
	Miasto do 20 tys.	14	86	120
	20-100 tys.	8	92	160
	101-500 tys.	12	88	134
	501 tys. i więcej mieszk.	9	91	112
Wykształcenie	Podstawowe	22	78	228
	Zasadnicze zawodowe	7	93	218
	Średnie	7	93	282
	Wyższe	1	99	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	3	97	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	3	97	79
	Pracownicy fiz. - umysł.	2	98	58
	Robotnicy wykwalifikowani	1	99	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	14	86	42
	Rolnicy		100	45
	Pracujący na własny rachunek		100	25
Bierni zawodowo	Renciści	44	56	54
	Emeryci	23	77	209
	Uczniowie i studenci		100	62
	Bezrobotni	1	99	73
	Gospodynie domowe i inni	8	92	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	2	98	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	4	96	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	96	174
	prywatnym gosp. rolnym		100	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	9	91	59
	301-500	4	96	96
	501-900	18	82	196
	901-1200	16	84	104
	Powyżej 1200 zł	2	98	84
Ocena własnych war. mater.	Złe	18	82	201
	Średnie	11	89	377
	Dobre	5	95	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	11	89	58
	Raz w tygodniu	10	90	424
	1-2 razy w miesiącu	7	93	122
	Kilka razy w roku	10	90	152
	W ogóle nie uczestniczy	16	84	88
Poglądy polityczne	Lewica	8	92	132
	Centrum	8	92	224
	Prawica	11	89	259
	Trudno powiedzieć	13	87	228

Tabela 5. Jaki jest, Pana(i) zdaniem, stosunek większości ludzi w naszym kraju do inwalidów?

		Bardzo dobry	Dosyć dobry	Raczej niedobry	Zły, niewłaściwy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
		w procentach					
Ogółem		2	43	37	11	8	844
Płeć	Mężczyźni	2	43	37	10	8	399
	Kobiety	1	43	37	11	8	445
Wiek	18-24 lata	2	36	50	9	4	120
	25-34	1	41	40	11	7	153
	35-44	2	45	34	12	8	136
	45-54	3	44	34	14	6	156
	55-64	2	50	35	9	4	120
	65 lat i więcej	1	42	33	9	16	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	2	43	35	9	10	318
	Miasto do 20 tys.	2	52	30	8	8	120
	20-100 tys.	2	41	39	11	7	160
	101-500 tys.	2	42	37	14	5	134
	501 tys. i więcej mieszk.		36	47	13	4	112
Wykształcenie	Podstawowe	2	45	32	9	11	228
	Zasadnicze zawodowe	2	40	36	12	10	218
	Średnie	2	41	40	13	4	282
	Wyższe	1	48	41	6	5	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	1	55	33	7	4	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	1	43	41	9	6	79
	Pracownicy fiz.- umysł.		41	43	14	2	58
	Robotnicy wykwalifikowani		49	35	10	7	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	7	27	34	12	20	42
	Rolnicy	5	33	31	26	5	45
	Pracujący na własny rachunek	4	41	36	16	3	25
Bierni zawodowo	Renciści	4	47	30	7	11	54
	Emeryci	1	45	34	8	11	209
	Uczniowie i studenci		37	51	8	4	62
	Bezrobotni	2	41	41	10	6	73
	Gospodynie domowe i inni	4	30	43	18	6	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	3	50	39	6	2	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa		38	36	13	13	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	1	43	37	13	6	174
	prywatnym gosp. rolnym	5	35	32	22	7	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	5	25	58	9	3	59
	301-500	4	45	30	15	6	96
	501-900	2	43	37	11	7	196
	901-1200		38	40	12	10	104
	Powyżej 1200 zł	1	45	38	11	5	84
Ocena własnych war. mater.	Złe	3	37	40	12	8	201
	Średnie	1	45	35	10	9	377
	Dobre	2	44	38	10	6	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	4	47	37	5	7	58
	Raz w tygodniu	1	42	36	11	9	424
	1-2 razy w miesiącu	1	46	39	8	6	122
	Kilka razy w roku	2	44	35	13	7	152
	W ogóle nie uczestniczy	3	36	42	12	7	88
Poglądy polityczne	Lewica	3	39	37	13	8	132
	Centrum	1	43	39	13	4	224
	Prawica	3	47	36	9	4	259
	Trudno powiedzieć	1	40	36	8	15	228

Tabela 6. Czy uważa Pan(i), że osoby niepełnosprawne, inwalidzi, którym stan zdrowia na to pozwala, powinni, jeśli chcą:

		pracować, nawet jeżeli renta w pełni wystarcza na utrzymanie	nie powinni pracować	Trudno powiedzieć	Liczba osób
		w procentach			
Ogółem		79	16	6	844
Płeć	Mężczyźni	80	15	5	399
	Kobiety	77	16	6	445
Wiek	18-24 lata	90	7	3	120
	25-34	74	18	8	153
	35-44	82	13	4	136
	45-54	80	16	4	156
	55-64	78	18	4	120
	65 lat i więcej	70	20	10	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	74	17	9	318
	Miasto do 20 tys.	83	14	3	120
	20-100 tys.	84	12	4	160
	101-500 tys.	73	23	4	134
	501 tys. i więcej mieszk.	87	9	3	112
Wykształcenie	Podstawowe	72	18	10	228
	Zasadnicze zawodowe	74	23	3	218
	Średnie	82	12	5	282
	Wyższe	91	6	3	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier.,inteligencja	92	5	4	68
	Prac.umysł.niż.szczębla	90	9	1	79
	Pracownicy fiz.- umysł.	77	17	6	58
	Robotnicy wykwalifikowani	76	17	6	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	68	16	15	42
	Rolnicy	64	30	6	45
	Pracujący na własny rachunek	96	4		25
Bierni zawodowo	Renciści	79	13	8	54
	Emeryci	73	19	8	209
	Uczniowie i studenci	91	6	3	62
	Bezrobotni	73	27		73
	Gospodynie domowe i inni	75	14	11	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	87	10	3	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	82	14	4	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	83	13	5	174
	prywatnym gosp. rolnym	64	24	12	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	74	18	8	59
	301-500	72	25	3	96
	501-900	74	21	6	196
	901-1200	79	13	8	104
	Powyżej 1200 zł	90	9	1	84
Ocena własnych war. mater.	Złe	75	18	8	201
	Średnie	78	16	6	377
	Dobre	83	13	4	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	78	14	8	58
	Raz w tygodniu	77	18	5	424
	1-2 razy w miesiącu	82	12	5	122
	Kilka razy w roku	79	13	7	152
	W ogóle nie uczestniczy	81	12	7	88
Poglądy polityczne	Lewica	84	10	6	132
	Centrum	78	19	3	224
	Prawica	78	19	4	259
	Trudno powiedzieć	77	12	10	228

Tabela 7. Gdzie, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim powinni pracować inwalidzi? Czy:

		w specjalnie dla nich zorganizowanych zakładach pracy, zatrudniających samych inwalidów	powinno się dla nich przystosować odpowiednie stanowiska w zwykłych zakładach pracy między zdrowymi	Trudno powiedzieć	Liczba osób
		w procentach			
Ogółem		17	76	7	844
Płeć	Mężczyźni	16	78	6	399
	Kobiety	19	74	7	445
Wiek	18-24 lata	12	83	4	120
	25-34	18	78	4	153
	35-44	19	76	5	136
	45-54	13	82	5	156
	55-64	24	72	4	120
	65 lat i więcej	19	65	16	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	22	70	8	318
	Miasto do 20 tys.	16	79	6	120
	20-100 tys.	15	81	4	160
	101-500 tys.	16	78	6	134
	501 tys. i więcej mieszk.	13	79	8	112
Wykształcenie	Podstawowe	21	66	13	228
	Zasadnicze zawodowe	22	73	5	218
	Średnie	15	82	3	282
	Wyższe	9	86	5	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	11	86	4	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	12	81	7	79
	Pracownicy fiz. - umysł.	16	84		58
	Robotnicy wykwalifikowani	16	78	6	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	19	67	14	42
	Rolnicy	23	75	2	45
	Pracujący na własny rachunek	6	94		25
Bierni zawodowo	Renciści	18	67	15	54
	Emeryci	21	68	10	209
	Uczniowie i studenci	15	81	4	62
	Bezrobotni	24	76		73
	Gospodynie domowe i inni	14	76	11	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	80	5	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	80	3	71
	sekt. prywat. poza rolnict.	15	79	5	174
	prywatnym gosp. rolnym	24	70	6	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	20	75	5	59
	301-500	25	72	4	96
	501-900	22	74	4	196
	901-1200	9	83	8	104
	Powyżej 1200 zł	13	85	2	84
Ocena własnych war. mater.	Złe	20	71	10	201
	Średnie	20	72	8	377
	Dobre	12	85	3	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	15	77	8	58
	Raz w tygodniu	19	75	6	424
	1-2 razy w miesiącu	13	80	7	122
	Kilka razy w roku	17	76	7	152
	W ogóle nie uczestniczy	17	73	10	88
Poglądy polityczne	Lewica	11	85	3	132
	Centrum	17	76	7	224
	Prawica	18	79	3	259
	Trudno powiedzieć	20	66	13	228

Tabela 8. Czy inwalida pracujący zawodowo powinien oprócz pensji za pracę otrzymywać także rentę czy też nie?

		Tak	Nie	To zależy	Trudno powiedzieć	Liczba osób
		w procentach				
Ogółem		61	17	12	10	844
Płeć	Mężczyźni	61	18	11	10	399
	Kobiety	60	17	12	10	445
Wiek	18-24 lata	75	9	6	10	120
	25-34	53	22	15	11	153
	35-44	57	18	14	11	136
	45-54	62	19	11	8	156
	55-64	64	19	12	5	120
	65 lat i więcej	57	17	11	15	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	57	20	10	13	318
	Miasto do 20 tys.	69	16	9	6	120
	20-100 tys.	67	12	11	10	160
	101-500 tys.	53	23	14	10	134
	501 tys. i więcej mieszk.	64	13	17	7	112
Wykształcenie	Podstawowe	60	20	8	12	228
	Zasadnicze zawodowe	55	22	12	11	218
	Średnie	67	13	13	8	282
	Wyższe	58	17	15	10	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	63	15	17	6	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	61	13	16	11	79
	Pracownicy fiz. - umysł.	60	15	16	10	58
	Robotnicy wykwalifikowani	59	21	9	11	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	62	16	2	20	42
	Rolnicy	43	26	18	13	45
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rachunek	73	17	11		25
	Renciści	68	15	5	12	54
	Emeryci	59	18	12	12	209
	Uczniowie i studenci	80	8	7	5	62
	Bezrobotni	50	27	15	7	73
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	65	19	10	6	39
	inst. państw., publicznej	63	11	15	10	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	58	20	13	9	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	64	16	11	9	174
Dochody na jedną osobę	prywatnym gosp. rolnym	44	25	15	16	44
	Do 300 zł	53	24	16	7	59
	301-500	56	23	8	12	96
	501-900	64	14	12	10	196
	901-1200	62	20	9	8	104
Ocena własnych war. mater.	Powyżej 1200 zł	56	21	17	6	84
	Złe	58	19	9	13	201
	Średnie	59	17	14	10	377
Udział w prakt. religijnych	Dobre	65	17	11	8	264
	Kilka razy w tygodniu	65	19	10	6	58
	Raz w tygodniu	61	17	11	11	424
	1-2 razy w miesiącu	61	17	10	13	122
	Kilka razy w roku	58	16	16	9	152
Poglądy polityczne	W ogóle nie uczestniczy	60	20	12	8	88
	Lewica	55	18	17	10	132
	Centrum	64	16	14	7	224
	Prawica	60	20	14	6	259
	Trudno powiedzieć	61	16	5	18	228

Tabela 9. Kto przede wszystkim, Pana(i) zdaniem, powinien opiekować się ludźmi niepełnosprawnymi, wspomagać ich w codziennych sprawach?

		Rodzina	Przyjaciele, znajomi	Służba zdrowia	Organizacje religijne	Inni inwalidzi (grupy samopomocy)	Pracownicy opieki społecznej	Jeszcze ktoś inny	Trudno powiedzieć	Liczba osób
		w procentach								
Ogółem		94	23	75	9	6	67	3	1	844
Płeć	Mężczyźni	93	23	74	8	6	67	4	1	399
	Kobiety	95	23	75	9	5	68	3	1	445
Wiek	18-24 lata	99	38	81	5	8	56	1		120
	25-34	96	24	70	9	11	65	3	2	153
	35-44	95	25	76	8	4	71	5		136
	45-54	94	18	77	12	5	70	5		156
	55-64	90	18	74	9	5	71	4	3	120
	65 lat i więcej	93	17	72	9	3	68	2	1	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	96	22	77	10	4	64	1	2	318
	Miasto do 20 tys.	98	27	78	6	8	71	1		120
	20-100 tys.	94	23	74	8	8	67	2	1	160
	101-500 tys.	92	26	70	8	8	67	5		134
	501 tys. i więcej mieszk.	90	19	72	11	3	74	10	1	112
Wykształcenie	Podstawowe	94	23	73	7	4	63	2	2	228
	Zasadnicze zawodowe	96	16	75	11	8	71	3	1	218
	Średnie	95	28	76	8	5	66	4	1	282
	Wyższe	92	25	72	11	8	73	6		117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	94	23	78	10	10	74	5		68
	Prac. umysł. niż. szczebla	99	22	75	6	8	68	5		79
	Pracownicy fiz.- umysł.	95	30	79	3	4	75	3		58
	Robotnicy wykwalifikowani	97	21	76	13	11	69	1		89
	Robotnicy niewykwalifikowani	95	32	71	10	7	53		3	42
	Rolnicy	94	21	82	7	5	63	3		45
	Pracujący na własny rachunek	97	14	67	22		77			25
Bierni zawodowo	Renciści	90	13	67	10	4	63	3	4	54
	Emeryci	93	21	71	8	3	68	3	2	209
	Uczniowie i studenci	96	44	84	8	5	46	2		62
	Bezrobotni	94	23	74	2	6	77	6		73
	Gospodynie domowe i inni	90	14	75	13	8	69	5	3	39
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	96	22	81	9	6	72	1		114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	93	22	72	17	8	64	7		71
	sekt. pryw. poza rolnict.	97	25	72	9	9	69	3		174
	prywatnym gosp. rolnym	91	20	74	9	5	67	3	3	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	97	19	70	9	5	70	4		59
	301-500	97	13	78	9	6	75	4		96
	501-900	93	21	74	6	6	72	4	0	196
	901-1200	93	27	73	5	7	68	5	1	104
	Powyżej 1200 zł	94	20	66	15	7	72	3		84
Ocena własnych war. mater.	Złe	94	15	74	5	3	68	6	1	201
	Średnie	95	22	76	11	5	70	2	1	377
	Dobre	94	30	73	8	9	63	3	1	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	93	13	72	16	5	64	3	2	58
	Raz w tygodniu	95	23	77	10	4	67	3	1	424
	1-2 razy w miesiącu	94	22	73	8	11	67	2	2	122
	Kilka razy w roku	96	24	74	5	6	69	4		152
	W ogóle nie uczestniczy	91	30	68	6	5	66	4	1	88
Poglądy polityczne	Lewica	93	29	73	10	8	70			132
	Centrum	94	24	77	6	4	70	7		224
	Prawica	95	20	73	13	7	67	4	0	259
	Trudno powiedzieć	95	22	75	6	6	63	1	3	228

Tabela 10. Gdyby powstała wśród na przykład Pana(i) sąsiadów inicjatywa nieodpłatnego pomagania, wyręczania osoby ciężko chorej lub niepełnosprawnej w codziennych sprawach życiowych (zakupy, pomoc w domu, drobne naprawy itp.), to czy miał(a)by Pan(i) czas i chęci na udział w takiej opiece czy też nie?

		Już uczestniczę w podobnej opiece	Tak	Raczej tak	Raczej nie	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
		w procentach						
Ogółem		6	36	29	11	9	9	844
Płeć	Mężczyźni	5	33	30	12	8	12	399
	Kobiety	6	38	28	10	11	7	445
Wiek	18-24 lata	3	36	40	10	5	6	120
	25-34	6	30	40	14	4	6	153
	35-44	8	28	32	12	7	13	136
	45-54	4	50	29	7	3	7	156
	55-64	7	42	21	11	7	13	120
	65 lat i więcej	7	29	13	12	27	11	158
Miejsce zamieszkania	Wieś	3	29	30	12	13	12	318
	Miasto do 20 tys.	6	43	22	14	5	10	120
	20-100 tys.	6	38	26	9	9	12	160
	101-500 tys.	9	40	30	8	7	7	134
	501 tys. i więcej mieszk.	7	38	37	11	5	1	112
Wykształcenie	Podstawowe	6	29	22	11	20	12	228
	Zasadnicze zawodowe	3	36	28	12	7	13	218
	Średnie	8	39	30	11	6	7	282
	Wyższe	4	41	41	11		2	117
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., inteligencja	5	39	43	9	1	3	68
	Prac. umysł. niż. szczebla	9	39	32	11	3	6	79
	Pracownicy fiz.- umysł.	8	27	41	14	3	8	58
	Robotnicy wykwalifikowani	2	34	29	12	7	15	89
	Robotnicy niewykwalifikowani	4	37	23	10	15	12	42
	Rolnicy	4	34	24	19	6	12	45
Bierni zawodowo	Pracujący na własny rachunek		46	41	10		3	25
	Renciści	4	30	30	12	14	11	54
	Emeryci	8	38	15	10	19	11	209
	Uczniowie i studenci	2	39	38	9	8	4	62
	Bezrobotni	9	29	32	12	4	14	73
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	3	41	42	6	5	4	39
	inst. państw., publicznej	6	38	40	7	3	6	114
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	4	36	32	8	2	17	71
	sekt. pryw. poza rolnict.	4	38	31	15	5	8	174
	prywatnym gosp. rolnym	6	32	28	16	12	7	44
Dochody na jedną osobę	Do 300 zł	1	43	27	11	3	15	59
	301-500	8	37	30	9	7	9	96
	501-900	6	41	19	11	13	10	196
	901-1200	7	35	31	12	8	6	104
	Powyżej 1200 zł	6	43	36	8	2	5	84
Ocena własnych war. mater.	Złe	2	32	28	11	14	13	201
	Średnie	6	35	27	11	11	11	377
	Dobre	7	40	33	13	3	4	264
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	10	46	23	6	6	8	58
	Raz w tygodniu	5	37	29	10	10	10	424
	1-2 razy w miesiącu	6	34	30	9	11	10	122
	Kilka razy w roku	8	33	30	15	6	8	152
	W ogóle nie uczestniczy	2	32	29	17	10	9	88
Poglądy polityczne	Lewica	10	36	30	10	6	8	132
	Centrum	4	38	32	10	7	9	224
	Prawica	6	37	29	10	7	11	259
	Trudno powiedzieć	4	32	26	14	15	9	228